

Iskaja vsak četrtak
in velja s poštnino
vred in v Mariboru
s pošiljanjem na dom
na celo leto K 4.—
na pol leta „ 2.—
na četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravitelju v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
birajo list brez po-
sobne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do srede popoldne.

Štev. 14.

V Mariboru, dne 2. aprila 1903.

Tečaj XXXVII.

Pazite na starinske reči.

Zima je minila, začel se je spomladanski čas setve in dela. Z motiko in plugom preobrača kmetič zemljo, da dobi iz nje potreben pridelek. Pri tem pa pogostoma pridejo na dan starinske reči, ki so že morda sto in sto let bile skrite v zemlji. Narodne pripovedi nam pripovedujejo o velikanskih zakladih, ki so zakriti v podzemeljskih zakletih gradovih. Teh zakladov seveda ni, res je pa, da po naših krajih zemlja zakriva še marsikaj imenitnega iz starodavnih časov.

Že davno pred Kristusom so po naših krajih prebivali ljudje, v mnogoterih gomilah se še je ohranil njih spomin. Po naših krajih je gospodaril nekdanj mogočen Rimljan, ki je tudi zapustil mnogotere spomine; čez naše lepe kraje so hrumela nekdanj divja ljudstva: Huni, Avari, Goti, Mongoli, Turki itd. Zlasti pa na tej zemlji že več kot tisoč let prebiva slovensko ljudstvo in jo obdeluje. Kakor domača rojstna hiša, tako nam mora biti ljuba tudi naša domačija, kjer smo se rodili, kjer živimo in kjer bomo tudi večinoma počivali.

Gotovo vsakega izmed vas, dragi bralci, mika zvedeti, kako stara je vaša hiša, kako je nastala vaša vas in domača cerkev, kako dolgo je že od tega, kaj se je vse tam godilo, ali so jo Turki oropali in požgali itd. Ravno tako nas pa mora zanimati tudi zgodovina cele domačije. A o starih časih je težko kaj zvedeti. Kar pa ni nikjer zapisano, česar se ljudje več ne spominjajo, to nam pogostoma povejo starinske reči, ki se najdejo v zemlji.

Navadno take reči same na sebi nimajo posebne vrednosti, znamenite pa so zavoljo svoje starine, zato je naj se previdno vzdignejo iz zemlje in spravijo v prave roke. Žalibog, da ljudje pogostoma take stvari razbijajo, zavržejo in raznosijo.

Dandanes se povsod starinske reči skrbno zbirajo; po vseh večjih mestih vidiš lahko velikanske zbirke starinskih reči. Imenujejo se te zbirke »muzeji«. Pri nas na Slovenskem Štajerskem se, kakor slišimo, ravno kar snuje zgodovinsko društvo, ki bo imelo namen, gojiti domačo zgodovino in zbirati starinske, za zgodovino važne reči v muzej. Da bi se sploh zanimanje za starino vzbudilo, podajamo našim bralcem tukaj nekaj navodil.

1. Pogostoma se najdejo v zemlji razne posodbe n. pr. lonci. Ljudje mislijo, da je notri denar, pa jih razbijajo in vidi, da je notri pepel. To so grobišča iz starodavnih časov, ko so mrlice sežigali in pepel spravljali v posode. Takih reči ne razbijajte, ampak jih ohranite cele.

2. Včasih se pa res tudi denar najde. S tem denarjem si pa nikdo kaj ne premore. Če ni zlat ali srebrn, itak nima vrednosti. Srebrn denar pa je vreden le toliko, kolikor je pravega srebra v njem. Zlat denar se najde le redkoma in velja tudi le toliko, kolikor je vredno zlato samo. Če najdeš kakšenkoli denar, glej, da ga ne zapraviš. Če je srebrn ali zlat, dobiš kaj za njega, če ga spraviš v muzej.

3. V gomilah se pogostoma najdejo celi grobovi in še ohranjeni mrlič. Ne razdiraj

jih, ampak naznani kakemu razumnemu človeku, da stvar ogleda in opiše.

4. Najde se včasih kak kip ali orodje, zlasti večkrat tako imenovane »groske strele«. To seveda niso strele, ampak orodje starodavnih prebivalcev, ki se morda železa niso poznali. Tudi take reči se naj shranijo in o priliki izročijo za muzej.

5. Po starih hišah se se pogostoma najdejo stara pisma ali knjige; zlasti če je bil pri hiši kdaj župan, so morda zaostala še stara občinska pisma. Nekje se je zgodilo, da si je mlinar s starimi pergamentnimi pismi svoje tresilnice (pajtle) krpal. Drugi zopet dajejo take reči otrokom za igrac. Tako se ne sme ravnati s starimi reči. Če sam ne veš, kaj to ali ono pomeni, pa bo kdo drugi spoznal, da je tista reč važna.

6. Naša stara narodna noša žalibog vedno bolj gine, ž njo pa tudi slovenska poštenost, jeklenost in blagostanje. Tudi narodno nošo po drugod že marljivo zbirajo, posebno so v tem skrbni Čehi. Tudi pri nas se mora začeti bolj ozir jemati na domačo nošo in razne šege. Morda še se kje na diljah v kaki stari škrinji nahaja noša stare babice ali dedeka. Nikarte tega zavreči, ampak shranite, in o svojem času izročite v muzej.

7. Kadarkoli najdete kako starino, po-kažite jo svojemu domačemu duhovniku ali učitelju, kt bodeta že spoznala, kam se naj stvar spravi.

Nikar pa takih reči ne dajate v roke našim narodnim sovragom, ki potem to zlorabijo za svoje velikonemške namene. Kar

Listek.

Trdoglavneži.

Povestica iz hribov.

Tam nekje v gorski vasi, kjer so koče raztresene, kakor bi jih hud vihar razmetel na vse strani, životaril je tudi Marko Oblak.

Njegova hiša je bila stara, da se je še komaj držala skupaj, streha pa prerasčena z mahom. Tudi ostalo gospodarsko poslopje, kolikor ga je bilo, je stalo na pol podrto in marsikdo, ki je šel mimo, si je mislil: »Ne vem, kako to pride, da burja tega Marka z njegovo podrtijo vred ne odnese!«

Med tem, ko so bili drugi ljudje tako v skrbeh za njega, ni njemu niti na misel prišlo, da bi dvomil o trdnosti svojega gnezda. V največji nevihti in burji je legal počivati tako mirno, kakor kak grajšček v svojem trdnem gradu.

Da, Marko Oblak pozna svojo kočo bolje kakor vsi drugi. Sto let ali še dalje lahko zdrži; zakaj bi pa ne držala? Seveda, to sam tudi sprevidi, da je potrebna nekoliko popravka, in on jo tudi misli popraviti. Pa — zdaj — ne gre in ne gre, ker tisti s cesarsko podobo mu je vsakokrat napravil debel križ čez njegove načrte. Da, pri Marku je bilo pomanjkanje denarja na dnevnem

redu. Kolikor mu njegovo malo gospodarstvo nese, gre vse za davek in dolg, njemu pa ne preostane ničesar.

Cenjeni bralci, ali veste, kaj se pravi, vsak dan šest lačnih želodčkov nasititi? Marko ima štiri dečke in dve deklici, in vsi ti so se veselili, ko so šli k stari orehovi mizi. Zbirljivi sicer niso bili; jedli so žgance tudi tedaj, ako so bili iz črne moke in nezabeljeni. In krompirji so jim tekli prav dobro, akoravno so bili suhi, ter ni bilo zraven smetane ali surovega masla. Ali potrebovali so ti želodci, potrebovali, in to mnogo, predno so bili tako na pol siti. O joj, ti so rabili mnogo!

Tako je šlo leto za letom. Neke pomladi se je pa v vašcanih vzbudila velika rado-vednost. Kaj je neki bilo? Železnico bodo zidali, se je reklo in zemljišča, čez katera bo tekla železnica, se bodo plačevala s samim zlatom. Tudi se bo dalo mnogo zaslužiti.

In res. Prišli so zemljemerci z raznim orodjem, ter začeli meriti cesto, po kateri bo dirjala ogenj puhajoča pošast.

Pokupila so se posestva, in res, kmetom so se izplačala pošteno, da so se nekateri v pest smejali, češ: »Kako so neumni, da tako trosijo denar.« Le jeden je bil, ki se je hu- doval nad to železnico in bil zelo slabe volje.

»Norec«, so govorili ljudje. »Tisoč goldi-

narjev dobi za to podrtijo, ki ni niti petsto vredna in sedaj se še kremži.«

Ljudje so govorili o Marku Oblaku, ka-teri bi moral prodati svojo hišo, ker je stala železnici na poti. Inženirji so tako sklenili in njega niso niti vprašali ali mu je prav ali ne. Ponujali so mu lep tisočak in mu dejali: »Sedaj, Marko Oblak, idi iz koče, mi potrebujemo prostor!«

Lu Marko maje z glavo in pravi: »Oho! Moja hiša, te ne dam! Kdo pa vam je dal pravico, da me hočete odpraviti iz moje lastnine!«

To je bil njegov odgovor na vsa prigo-varjanja in nazadnje so gospodje napeli druge strune ter se podali k sodišču. Kmalu na to dobi Marko od sodišča pismo, v katerem je stalo, da se mora on najdalje v 14 dneh spraviti iz koče in denar dvigniti pri gla-varstvu.

»Saj ni več pravice na svetu«, se zadere Marko nad slugo, ki mu je prinesel pismo, da je ta preplašen zgrabil za sabljo.

»Jaz vam ne morem pomagati, ako se vam pismo ne dopade«, reče sluga. »Pa nek nasvet vam dam: če boste vi tisočkrat rekli »ne«, ne pomaga vam nič, in železnica se ne bo ustavila pred vašo kočo. Če se pa boste ustavljali, se vam zna primeriti še kaj hujšega. Bodite pametni!«

je naše, naj ostane naše.

Vse omikane Slovence pa opozarjamo, naj posvečujejo večjo skrb domačim starinam. Kdor svoje ljudstvo in svoj dom ljubi, se mora brigati tudi za njega zgodovino. Na preteklost se zida bodočnost. —

Državni zbor.

Dunaj, 31. marca 1903.

Proti dvoboju v armadi.

Po državnem zakonu je dvoboj prepovedan; isto velja tudi za vojaštvo. A pri armadi se je vkoreninila razvada, da, če se čuti vojak od koga razžaljen, ga mora poklicati na dvoboj, ako sklence takojimeno častno sodišče. Častnik, ki bi se branil s sabljo ali s pištolo napasti svojega nasprotnika, zgubi svojo službo. Ker je dvoboj proti božjim in cerkvenim zapovedim, proti državnim postavam in proti zdravi pameti, ker katoličan, ki se z orožjem bije z razžaljenikom, se s tem izključi iz katoliške cerkve; ker so izobčene tudi priče pri dvoboju, se je že mnogokrat prigodilo, da nekateri častniki, ki hočejo živeti kot katoliški kristijani, so rajše izgubili svojo častno službo, kakor da bi se podali v dvoboj. Zadnja leta so tudi mnogotere osebe, katere nimajo katoliškega prepričanja, spoznale neumnost dvoboja. Ustanovilo se je društvo, katerega namen je ta, odpraviti pri vojaki in nevojaki to surovo razvado. V to društvo je vstopilo tudi mnogo častnikov. — Razvado prisiljenega dvoboja pri vojaki so opetovano grajali državni poslanci, osobito oni katoliške stranke ter zahtevali od vojnega ministerstva, naj jo odpravi. A ministri so se izvijali in izgovarjali, češ, naj se razvada dvoboja odpravi v nevojaskih krogih, potem bo prenehala tudi pri vojaki. Pred nekaterimi dnevi je pa izdalo vojno ministerstvo ukaz, vsled katerega je prepovedano vojakom, pristopiti gori imenovanemu društvu proti dvoboju. Katoliški državni poslanci so takoj vložili interpelacijo na deželnega bramborskega ministra, kako more zagovarjati ono prepoved. V seji 31. marca državnega zbora je minister Welsersheimb odgovoril, da se je res prepovedalo častnikom, pristopiti društvu proti dvoboju, ker vojaki se morajo pokoriti svojim vojaškim oblastnikom. Ta odgovor ministra ni napravil pri poslancih najboljšega vtisa; nekateri so mu glasno ugovarjali.

C e h i .

Leta in leta so grozili Čehi, da ne pustijo razpravljati o nagodbi z Ogersko, dokler se jim ne povrne njihove jezikovne pravice. A zdaj so se vendar vdali, obstrukcijo popustili ter dovolili razpravo o nagodbi in državnem proračunu. V posebnem oklicu na češko ljudstvo opravičujejo to svoje postopanje. Toda nastal je po celi Češki močen šum proti Mladočehom v državnem zboru. Zahteva se skupen shod mladočeskich zaupnikov, kateri naj razsodi, so-li mladočeski državni poslanci ravnali pravilno. Govori se že o tem, da če se ta zaupni shod izreče proti mladočeskim poslancem, odložijo vsi svoje poslanstvo. Razpisale bi se nove volitve, pri teh naj razsodi češko ljudstvo, ali so ravnali prav njegovi poslanci. Da ni češko ljudstvo popolnoma zadovoljno s postopanjem mladočeskich poslancev, so pokazale zadnji čas nekatere volitve. Tako je zmagal v Pragi pretečen teden pri novi volitvi v državni zbor dr. Baksa proti mladočehu dr. Novaku. Prejšnji poslanec Belski je bil Mladočeh. Pretečno jesen se je nekaj sličnega pripetilo na Moravskem. Namesto mladočeskega poslanca Martineka, ki je moral odstopiti, je bil izvoljen dr. Koudela, ki pripada katoliški stranki. Mladočeski zaupni shod se bo obhajal velikonočne praznike.

Slovanska zveza.

Kakor je bralcem »Slov. Gosp.« znano, je sklenila »Slovanska zveza«, da hoče glasovati za spremembo pravnega reda v državnih zbornicah, če se vsem strankam, večjim kakor manjšim, onemogoči obstrukcija v zbornici. To je v imenu kluba pri prvem čitanju tega predloga izjavil v zbornici načelnik »Slovanske zveze« dr. Šušteršič. Odsek, ki se je izvolil za spremembo pravnega reda, je pa sprejel baje i določbe, da bi v prihodnje sicer mogoče bilo večjim strankam vganjati obstrukcijo, ne pa tudi manjšim. Ker je temu pritrdila »Slovanska zveza« ob odsotnosti dr. Šušteršiča in ni hotel klub popolnoma sprejeti njegovega nasveta (da se glasuje proti opisani spremembi državnega poslovnika), je odložil dr. Šušteršič načelstvo. Po pravilih ima »Slovanska zveza« dva načelnika. Bila sta dr. Šušteršič in dr. Ivčević, predsednik dalmatinskega deželnega zbora. Upati je pa, da se ta razpor v kratkem zopet poravnava. Kdaj pride v odseku spreminjeni pravi red v razpravo v poslanski

zbornici, je še čisto negotovo. Nekateri sodijo, da najbrž ne poprej, dokler se ne dožene pogodba z Ogri, kajti brez dvoma nastane v zbornici ropot, ko se začne posvetovanje o novem pravnem redu. Nasprotujejo mu socialni demokrati in Vsenemci, deloma tudi »Slovanska zveza«.

Socialni demokrati in kmeti.

Pri prvem čitanju nagodbe z Ogri je ostro prijel slovenski poslanec Povše mokraškega poslanca dr. Ellenboga. Ta je zmerjal kmete, da so oderuhi, ker zahtevajo, da se njihovi poljedelski pridelki dražje prodajajo, kakor doslej. Čeravno želimo delavcem po tovarnah, da dobijo dobro plačo in shajajo lahko, morajo delavci isto privoščiti tudi kmetom, ki tako grozno trpijo pod neznosnimi bremenmi. — Nerazumljivo je za nas, kako se morejo kmetijski ljudje zavzemati za mokrače, kateri skušajo naravnost pokončati kmetijski stan.

Nujni predlog poslanca Žičkarja.

Skoro vse občine severozapadnega dela okrajno-sodniškega okoliša Kozje, okrajno glavarstvo Brežice, so vsled lanske slabe letine jako ubožale in so se v tej zadevi že stavili nujni predlogi. Tako se nahaja v jednaki, če ne še večji bedi tamošnja občina Prevorje. V tamošnji zemlji zraste v dobrem letu komaj toliko, da se ljudje prežive. V letih 1899, 1900, 1901 in 1902 je pa toča letino popolnoma uničila. — V pretečenem letu je bil tudi mráz, ki je še ostalo na poljih in vinogradih uničil. V zadnjih dveh letih so sicer dobili najbolj zadolženi posestniki od države podporo, toda beda ljudstva vedno raste; kmetije že začnejo propadati. Tekom zadnjih dveh let je zapustilo okoli trideset kmetov svojo domovino ter so šli iskati novo onkraj morja. — Skupni dolg 126 najbolj prizadetih posestnikov znaša 153.550 K, med tem ko se je cenila od mraza povzročena škoda pri 164 posestnikih in najemnikih na 17.360 kron. Potreba bi bilo torej najmanj 14.000 K, da se reši njihov obstanek.

Z ozirom na to predloga podpisani itd. — Na Dunaju, 26. marca 1903.

Žičkar in 20 tovarišev.

Dopisi.

Prvi izlet k Sv. Uršuli. Letošnja zima pa je bila zelo silna in predolga. Komaj sem čakal, da mi brž zasije zlato solnce. Ker sem namreč prijatelj narave, mi je pač neizrekljivo tesno pri srcu, kadar moram bivati v zaduhli sobi. Z nepopisnim veseljem pozdravim toraj novico, ki jo objavlja Plešivski samotar v »Slov. Gospodarju«, da je cesta skoz Žabjigrac že gladka. Sklenil sem

Nato je sluga odšel, Marko pa zgrabil papir ter ga vrgel v peč, rekoč: »Iz kože ne grem nikoli. Moje lastnine si ne dam vzeti!«

Štirinajst dni je preteklo, proga se je začela delati in tisoče rok se je gibalo in ravnalo cesto železnemu konju.

Marko Oblak je še vedno v hiši. Občinski predstojnik ga nekega dne obišče in mu začne dobrovoljno prigovarjati, da hišo zelo dobro plačajo ter si za ta denar lahko postavi drugo, boljšo, na lepšem prostoru. Če pa prostovoljno ne odide, ga bodo uradnim postavili na plano.

»Kdo me more siliti?« vpije Marko.

»Postavaj!« reče predstojnik s povdorkom.

»Postava ni pravična!« vsklikne jezno Marko.

»Marko, ne govori tako! Če to gosposka zve, se ti zna slabo goditi. Postav ne smeš zaničevati!«

Marko molči nekaj časa in reče zamolklo: »Torej miren biti in se ne pritoževati, ako mu vzamejo, kjer je rojen, kjer je zrastel.« Pri teh besedah mu zdrkne debela solza po zagorelem obličju. »Recite, ali je to resnica? Ali moram res iti?«

»Ti moraš, Marko, in ako ne boš hotel, prišli bodo oni z bajoneti in te vzeli seboj.«

»In vzamejo me seboj?« ponovi Marko žalostno ter pobesi glavo. Nekaj časa molčita oba, nato z globokim vzdihom zajecija: »Jaz — se — torej — iz-se-lim —!«

»Tako je prav, sosed«, reče predstojnik

in mu poda roko; pa ta ne vidi nič, ne reče nič, teraveč strmi še dolgo v luknjičav pod, nato se vzdigne in gre iz sobe.

Še isti dan je spravil vse iz hiše ter bil že pred večerom gotov. Predstojnik mu je v občinski hiši dal začasno stanovanje. Drugi dan so že italijanski delavci začeli podirati in trgati hišo. Prejšnji njen posestnik jih je gledal, jeza in žalost sta ga obdajala, in bežal je v gozd dalje in dalje, da ni več slišal udarcev, ki so padali na strohnela in runa njegove rojstne hiše. Tukaj se je vrgel na mah in jokal kot dete.

* * *

Deset let je preteklo. Železnica je že dogotovljena in vsak dan žvižga lokomotiva ter težko sope vleče za seboj železne vozove. Starci in plašljive ženice so gledali pošast od daleč, ko je dirjala po progi in z začudenjem majali z glavami in se krizali: »V teh vozovih mora tičati sam bogasgavar!«

Sčasoma je pa postalo vse drugače: privadili so se že na vsakdanji vlak in niti ozrl se še ni nobeden na njega, in tudi ni manjkalo nobenega, ki bi se peljal po njem. Ako bi sedaj kdo prišel in rekel, naj se železnica odpravi, ubili ga bi.

Kaj bi počeli brez železnice? Kdo bi jim vozil in spravil v dolino drva in les, kjer se dobi za njega lep denar, ako bi ne bilo železnice? In po zimi tudi ni nobenemu

škodovalo, če je zaslužil na progi par kronic. Ko zapade sneg ter zamete progo meter na debelo, tedaj primejo možaki za lopate in gredo na progo, kjer delajo mnogokrat par dni, predno je zopet prosta. Huiša ko je zima, tem bolj je za nje, tem več se da zaslužiti.

Tako je bila za ta kraj železnica pravi blagoslov. In vendar je bil nekdo, ki je sovražil železnico iz dna duše. Nikdar se še ni vozil po nji, nikoli ni razmetaval snega. Kratko, on ni hotel od železnice vedeti in slišati ničesar. Za njega je ni bilo na svetu.

Ta mož je bil Marko Oblak, ki še vedno ni mogel pozabiti, da ga je železnica poglala iz rojstne hiše. Za denar, ki ga je dobil, postavil si je v vasi hišo, o kateri so ljudje govorili, da je tisočkrat lepša, kakor prejšnja njegova koča. Vendar Marko ni imel nobene veselja z njo in čutil se je kot tujca na tujem. Prejšnja stara koča bila mu je tisočkrat ljubša. Kolikokrat je stiskal pesti, ko je kratkolično na mesto, kjer je stala. Ali vsa jeza pogleda, če pomagala. Zgubljeno je zgubljeno. mu ni mar za to tekla. Otroci Marka postali so leta ali med svet s trebuhom za kruveliki in od njega se učili rokodelstva in dekletih dom. Dečki so obrih hišah, ter sta si marsikatero kronico

(Konec sledi.)